ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੫੦ [ਆਦਿ ਅੰਗ ੬੦੫]

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਆਪੇ ਕੰਡਾ ਆਪਿ ਤਰਾਜੀ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪੇ ਤੋਲਿ ਤੋਲਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਸਾਹੁ ਆਪੇ ਵਣਜਾਰਾ ਆਪੇ ਵਣਜੁ ਕਰਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਸਾਜੀਅਨੁ ਪਿਆਰੈ ਪਿਛੈ ਟੰਕੁ ਚੜਾਇਆ ॥੧॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਮੀਠਾ ਲਾਇਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਆਪਿ ਜਲੁ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਹੁਕਮਿ ਵਰਤਦਾ ਪਿਆਰਾ ਜਲੁ ਮਾਟੀ ਬੰਧਿ ਰਖਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਹੀ ਭਉ ਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਬੰਨਿ ਬਕਰੀ ਸੀਹੁ ਹਢਾਇਆ ॥੨॥ ਆਪੇ ਕਾਸਟ ਆਪਿ ਹਰਿ ਪਿਆਰਾ ਵਿਚਿ ਕਾਸਟ ਅਗਨਿ ਰਖਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਪਿਆਰਾ ਭੈ ਅਗਨਿ ਨ ਸਕੈ ਜਲਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸਾਹ ਲੈਦੇ ਸਭਿ ਲਵਾਇਆ ॥੩॥ ਆਪੇ ਤਾਣੁ ਦੀਬਾਣੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ॥ ਜਿਉ ਆਪਿ ਚਲਾਏ ਤਿਉ ਚਲੀਐ ਪਿਆਰੇ ਜਿਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਭਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਜੰਤੀ ਜੰਤੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਜਨ ਨਾਨਕ ਵਜਹਿ ਵਜਾਇਆ ॥੪॥੪॥

ਉਥਾਨਕਾ:—ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗਣੀ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ:—

ਬੈਠਾ ਸੋਢੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈ ॥ [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੧, ਪਉੜੀ ੪੭]

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ੧੬੨੧ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਚੱਕ ਬੰਨਿਆ ਜਿਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੰਸ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਤਿਵਾਦੀ ਜਿਤੁ ਨਾਤੈ ਕਊਆ ਹੰਸੁ ਹੋਹੈ ॥**

[ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੪੯੩]

ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ ਬੇਰੀ ਥੱਲੇ ਬੈਠੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਹੁੰਦੀ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦੇਵ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਸਮੇਤ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਮੇਂ ਭਗਵਾਨ ਆਪ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਲਈ ਆਏ ਸਨ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਇੰਦਰ ਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸਮੇਤ ਪੁੱਜਿਆ, ਇਸਨੇ ਆ ਕਰਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਤਿਜੁਗ ਵਿੱਚ ਬਿਲੋਚਨ, ਮਾਂਧਾਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਣ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਗਏ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਾ-ਦਾ-ਦਾ ਦੱਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਕੋ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਦੱਸੋ। ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੇ (੧) ਬਿਲੋਚਨ! ਤੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਦੈਂਤਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਤੂੰ ਪਾਪ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨੀ ਛੱਡ ਕੇ ਦਾ=ਦਇਆ ਕਰਿਆ ਕਰ (੨) ਮਾਂਧਾਤਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਰਾਜ ਦੀ ਬਿਭੂਤੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ ਤੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਤਾਈਂ ਦਾ=ਦਾਨ ਕਰਿਆ ਕਰ (੩) ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੇ ਇੰਦਰ! ਤੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਸਾਂ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦਾ ਦਾ=ਦਮਨ ਕਰ। ਪਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਮਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਕਮਾ ਨਾ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਗੋਤਮ ਰਿਖੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰ ਭਗਾਂ ਦਾ ਦਾਨ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਫਿਰ ਬ੍ਰਹਸਪਤ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਨੇ ਰਾਮ ਕਹਾ ਕੇ ਮੇਰਾ ਹਜ਼ਾਰ ਭਗਾਂ ਦਾ ਕੋਹੜ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਪਰ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਹੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਆਪ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਖਸ਼ੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ੋ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਵੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਛੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਚੌਥਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਇੰਦਰ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਦੈਂਤ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਜਦੋਂ ਸਚਖੰਡ ਪਿਆਨੇ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਸਵਰਗਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਚਰਨ ਪਾ ਕੇ, ਫਿਰ ਆਪ ਸਚਖੰਡ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਚਖੰਡ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਸਵਰਗ ਪੂਰੀ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਗਏ ਸਨ।

ਯਥਾ— **ਦੇਵ ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਗਯਉ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਭਾਯਉ ॥**
ਹਰਿ ਸਿੰਘਾਸਣੁ ਦੀਅਉ ਦੀਅਉ ਸਿਰੀ ਗੁਰੁ ਤਹ ਬੈਠਾਯਉ ॥ [ਸਵਈਏ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੪੦੯]

ਇੰਦਰ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ :—

ਆਪੇ ਕੰਡਾ ਆਪਿ ਤਰਾਜੀ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪੇ ਤੋਲਿ ਤੋਲਾਇਆ ॥

ਕੰਡਾ ਹਲਕੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੋਨਾ ਆਦਿਕ ਤੋਲਣ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਕੜੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਜਿਨਸਾਂ ਆਦਿ ਤੋਲਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪੇ ਹੀ ਕੰਡਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਤਰਾਜੀ=ਤਕੜੀ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਤੋਲਿ ਵਟਾ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਵਟਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਰੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੂਪ ਹੈ ਵਾ:—ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਕੰਡਾ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਤੁਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਦਾ ਚਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਨਿਮਰਤਾ ਰੂਪ ਤਲੀ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪ ਸਿਰ ਨੂੰ ਰਖ ਕਰਕੇ ਤੁਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ :—ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਕੰਡੇ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰਸਿਖ ਮਰਜੀਵੜਿਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਗਿਲ੍ਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਾ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਫਿਰ ਜਹਾਨ ਖਾਨ ਨੋਟ :—[ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਮਾਨ ਖਾਨ ਵੀ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ] ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਵਾਰ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਧੜ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਹਾਡਾ ਪ੍ਰਣ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾ ਕੇ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸੀਸ ਤਲੀ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਜੰਗ ਕਰਦੇ ਅਗੇ ਵਧਣ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਦੇਖਕੇ ਗਿਲਜੇ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਦੌੜ ਗਏ ਕਿ ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਧੜਾਂ ਵੀ ਜੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਸ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਬੀੜਾਂ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਾ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਕਾਬਲ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਹਿਰਾਮਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਬਹਿਰਾਮਪੁਰ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਪਈ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਠਾਲੇ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਸਰੂਪ ਹੈ ਉਹ ਸਰੂਪ ਵੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਕੁਠਾਲੇ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸੁਧਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਥੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਰੂਪ ਵਿਚੋਂ ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਭਸੌੜ ਵਾਲਾ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ ਪੱਤਰਾ ਬਲੇਡ ਨਾਲ ਪਾੜ ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਕੁਲ ੮੮ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ। ਜੰਗ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਗਿਲਜਿਆਂ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ, ਤੇ ਸਾਰੀ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕਢਵਾਈ। ਫਿਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ੧੮੨੧ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ਤੱਕ ਸਾਰਾ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਕੰਡਾ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਡੇ ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਤੁਲਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਵਾ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਤੱਕੜੀ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਤੱਕੜੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਤੋਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਉਂ ਅਗਿਆਨ, ਪ੍ਰਮਾਨ ਆਦਿ ਸਹਿਤ ਸਾਰੇ ਸੰਸੇ ਚੁਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :—

ਯਥਾ— **੧. ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ਸਹਸਾ ਨਹ ਚੂਕੈ ਗੁਰੁ ਇਹੁ ਭੇਦੁ ਬਤਾਵੈ ॥**

[ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੮੩੦]

੨. ਭਗਤੀ ਤੋਖਿਤ ਦੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ਗੁਣੇ ਨ ਕਿਤ ਹੀ ਹੈ ਭਿਗਾ ॥ [ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੮੩]

੩. ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਤੇ ਦੁਗੁਣੇ ਪੂਜਾ ਕਰਤਾ ਨਾਇ ॥
ਰੰਗੁ ਨ ਲਗੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤਾ ਸਰਪਰ ਨਰਕੇ ਜਾਇ ॥੫॥

[ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੦]

੪. ਕਹਿ ਨਾਮਾ ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਬਿਨੁ ਭਗਤਹੁ ਭਗਵੰਤੁ ॥੨੪੧॥

[ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਅੰਗ ੧੩੭੭]

੫. ਹਰਿ ਕੀ ਟਹਲ ਕਰਤ ਜਨੁ ਸੋਹੈ ॥ ਤਾ ਕਉ ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਨ ਪੋਹੈ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੯੦]

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤੀ ਵਾ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਤੱਕੜੀ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ, ਸਾਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਤੋਲਿ=ਵੱਟਾ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਵੱਟੇ ਨਾਲ ਤੁਲਾਇਆ ਹੈ ਫਿਰ

ਯਥਾ— **੧. ਕੋਇ ਨ ਆਖੈ ਘਟਿ ਹਉਮੈ ਜਾਈਐ ॥** [ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੨, ਅੰਗ ੧੪੬]

੨. ਜਿਨਿ ਜਾਤਾ ਸੋ ਤਿਸ ਹੀ ਜੇਹਾ ॥ ਅਤਿ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਸੀਝਸਿ ਦੇਹਾ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੯੩੧]

ਆਪੇ ਸਾਹੁ ਆਪੇ ਵਣਜਾਰਾ ਆਪੇ ਵਣਜੁ ਕਰਾਇਆ ॥

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਣਜਾਰਾ=ਵਪਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਦਲਾਲ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸੌਦਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਸਾਹਿ ਪਠਾਇਆ ਸਾਹੈ ਪਾਸਿ ॥ ਅਮੋਲ ਰਤਨ ਅਮੋਲਾ ਰਾਸਿ ॥**

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੭੨]

ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਿਖ ਵਣਜਾਰੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਵਣਜ ਕਰਨ ਲਈ ਅਮੋਲ ਹੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮੋਲਕ ਹੀ ਸਿੱਖ ਪਾਸ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਪੂੰਜੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਹੈ ਆਪ ਹੀ ਸਿਖ ਰੂਪੀ ਵਣਜਾਰਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਜਪਾਉਣ ਦਾ ਵਪਾਰ ਗੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਵਾ: ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਵਣਜਾਰਾ=ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਜਪਾਉਣ ਦੇ ਵਣਜ ਨੂੰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ

ਯਥਾ— **ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਸਉਪਿ ਗੁਰ ਕਉ ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਪਾਈਐ ॥**

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੯੧੮]

ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਸਾਜੀਅਨੁ ਪਿਆਰੈ ਪਿਛੈ ਟੰਕੁ ਚੜਾਇਆ ॥੧॥

ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਧਰਤੀ ਆਦਿ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਜਿਆ ਹੈ ਟੰਕੁ=ਇੱਕ ਵੱਟਾ ਜੋ ਸਾਢੇ ਚਾਰ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਮਾਸੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [ਨੋਟ :—ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਵਾ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮਾਸਿਆਂ ਦਾ ਟੰਕ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ] ਵਾਕ ਰੂਪੀ ਟੰਕ ਪਿਛੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਮਣ ਦੇ ਭਾਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਾਕ ਰੂਪੀ ਟੰਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਤੋਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਵਾ: ਇਹ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਵਾਕ ਰੂਪੀ ਟੰਕ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਸਾਜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— **੧. ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ ॥** [ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਗ ੩]

੨. ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ ॥ ਸੋ ਧੁਨ ਪੂਰ ਜਗਤ ਮੋ ਰਹਾ ॥ [ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ ੧੫੯]

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਦਾ ਟੰਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਓਅੰਕਾਰ ਭੀ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਦੇ ਮੱਤ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ=ਆਕਾਰ, ਉਕਾਰ, ਮੁਕਾਰ ਪੁਨ, ਅਰਧ ਬਿੰਦ ਦਾ ਵਾਚ ਭਾਗ ਤੇ ਅਪਾਰ ਚੇਤਨ ਹੈ ਇਉਂ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਓਅੰਕਾਰਿ ਉਤਪਾਤੀ ॥ ਕੀਆ ਦਿਨਸੁ ਸਭ ਰਾਤੀ ॥**
ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਪਾਣੀ ॥ ਚਾਰਿ ਬੇਦ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀ॥
ਖੰਡ ਦੀਪ ਸਭਿ ਲੋਆ ॥ ਏਕ ਕਵਾਵੈ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਆ ॥੧॥ [ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੦੩]

ਵਾ :—ਸਤ ਭੂਮਕਾਂ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਾਜੀ ਹੈ ਪਿਛੇ ਓਅੰਕਾਰ ਰੂਪ ਟੰਕ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ—

ਓਅੰਕਾਰ ਆਦਿ ਮੈ ਜਾਨਾ ॥ ਲਿਖਿ ਅਰੁ ਮੇਟੈ ਤਾਹਿ ਨ ਮਾਨਾ ॥ [ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੩੪੦]

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਓਅੰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਆਦੀ ਸਰੂਪ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਲਿਖਣੇ ਵਾਲਾ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੇਟਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਸ਼ਿਵਜੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨਾਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਿਨ ਮੇਰ ॥**
ਸਭ ਤੇ ਉਚੇ ਜਾਣੀਐ ਲੇਤ ਨ ਕੀਜੈ ਦੇਰ ॥

ਓਅੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਟੰਕ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਰੂਪ ਪਿਛੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ। ਵਾ : ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਜਨ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਟੰਕ=ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ, ਪਿਛੇ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ। ਵਾ : ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਚਾਰ ਤੱਤਾਂ ਰੂਪੀ ਟੰਕੁ=ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਭਾਵ ਚਾਰ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਚ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਾਜਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਵਾ :—ਪਿਆਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਧਰਤੀ ਸਾਜੀ ਹੈ ਤੇ ਪਿਛੇ ਸਾਧਨਾਂ ਰੂਪੀ ਵਾ : ਚਾਰ ਮਹਾਂਵਾਕਾਂ ਰੂਪੀ ਟੰਕ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੂੰ ਵੀ ਹਰਿ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਮੀਠਾ ਲਾਇਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਪਿਆਰੇ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ-ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰਿ=ਹਰਨੇ ਭਾਵ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾਮ ਮਿੱਠਾ ਲਾਇਆ ਹੈ ਹੁਣ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂ ਸਕਦੇ।

ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਆਪਿ ਜਲੁ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਇਆ ॥

ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ੫੦ ਕ੍ਰੋੜ ਯੋਜਨ ਧਰਤੀ ਰੂਪ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਧਰਤੀ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੰਜਾਹ ਕ੍ਰੋੜ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ੪੯ ਕ੍ਰੋੜ ਯੋਜਨ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਮੰਨੀ ਹੈ ੫੦ਵੇਂ ਕ੍ਰੋੜ ਯੋਜਨ ਨੂੰ ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਸੱਪਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਜੂਨੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵਸਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਤੇ ਤਸਕਰ ਜੋ ਨਾਮੁ ਨ ਲੇਵਹਿ ਵਾਸਹਿ ਕੋਟ ਪੰਚਾਸਾ ॥੨॥** [ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੩੨੮]

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਪਾਣੀ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸੂਖਮ ਅਸਥੂਲ ਤੱਤ ਕਰੇ=ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਸਥੂਲ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਵਾ : ਆਪ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ ਕਰੇ=ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਵਾ : ਆਪ ਹੀ ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਧਰਤੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾ ਸਤੋ ਗੁਣ ਰੂਪ ਜਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ=ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਹੀ ਸਿਮਰਨ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਵਾ : ਆਪ ਗੁਰੂ ਹੋ ਕੇ, ਤਤਬੇਤਾ ਹੋ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਆਪ ਹੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪੇ ਹੁਕਮਿ ਵਰਤਦਾ ਪਿਆਰਾ ਜਲੁ ਮਾਟੀ ਬੰਧਿ ਰਖਾਇਆ ॥

ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਹੁਕਮ ਰੂਪ ਹੈ, ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਸਿਖ ਹੋ ਕੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਹੁਕਮ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਜਲੁ=ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਾਟੀ=ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਬੰਧਿ=ਬੰਨ੍ਹ ਕਰਕੇ ਰਖਾਇਆ=ਰਖਿਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਦਸ ਹਿੱਸੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਇਕ ਹਿਸਾ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਜਲ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਖੋਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਵਾ :—ਆਪੇ ਹੀ ਜਲੁ=ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮਾਟੀ=ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕਰਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ ਵਾ : ਜਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਜਲੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਟੀ=ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਨਿਮਰਤਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੈ।

ਆਪੇ ਹੀ ਭਉ ਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਬੰਨਿ ਬਕਰੀ ਸੀਹੁ ਹਢਾਇਆ ॥੨॥

ਆਪੇ ਹੀ ਭਉ=ਭੈ ਦੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰਾ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਬੱਕਰੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਹਢਾਇਆ=ਉਦਾਲੇ ਫੇਰਿਆ ਹੈ **ਸਾਖੀ—**ਬੁਢਣ ਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਸ਼ੇਰ ਚਾਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਵਾ : ਆਪੇ ਹੀ ਜਲ ਵਿੱਚ ਭਉ=ਡਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਕਰੀ=ਧਰਤੀ ਦਾ ਗੋਲਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਦਾਲੇ ਸੀਹੁ=ਪਾਣੀ ਰੂਪੀ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਹਢਾਇਆ=ਫੇਰਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਜਲ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਖੋਰ ਤੇ ਡੋਬ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਵਾ : ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ, ਜਿੰਦ ਰੂਪੀ ਬੱਕਰੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕਰਕੇ ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਸ਼ੇਰ ਉਦਾਲੇ ਹਢਾਇਆ=ਫੇਰਿਆ ਹੈ। ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਦੇਸ਼-ਕਾਲ-ਵਸਤੂ-ਇਕੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਕਾਲ ਹੀ ਜੀਵ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਾ : ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਬੱਕਰੀ=ਨਿਮਰਤਾ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਸ਼ੇਰ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਪੇ ਕਾਸਟ ਆਪਿ ਹਰਿ ਪਿਆਰਾ ਵਿਚਿ ਕਾਸਟ ਅਗਨਿ ਰਖਾਇਆ ॥

ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਕਾਸਟ=ਲੱਕੜ ਰੂਪੀ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਹਰਿ=ਅੱਗ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਪੇ ਹੀ ਕਾਸਟ=ਬਨਸਪਤੀ-ਲੱਕੜੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਰਖਾਇਆ ਹੈ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿੱਚ ਵਧਣ ਫੁੱਲਣ ਦਾ ਕੰਮ ਅਗਨੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਲੱਕੜੀ ਨੂੰ ਸਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਦੀ ਜਠਰਾ ਅਗਨੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਕਾਸਟ=ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਉਸ ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਜਠਰਾ ਅਗਨੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਫੈਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਵੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਾਂਗ ਉਸ ਦੀ ਤੁਚਾ ਭਾਵ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਪਕਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਸਟ=ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਭਸਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਐਸਾ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਯਥਾ— **੧. ਅਪਨਾ ਸਿਮਰਨੁ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਿਆ ਓਹੁ ਸਗਲ ਘਟਾ ਕਾ ਮਾਲਕਾ॥**

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੮੪]

੨. ਮਾਤਾ ਕੇ ਉਦਰ ਮਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਕਰੇ ਸੋ ਕਿਉ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ॥
ਮਨਹੁ ਕਿਉ ਵਿਸਾਰੀਐ ਏਵਡੁ ਦਾਤਾ ਜਿ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਆਹਾਰੁ ਪਹੁਚਾਵਏ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੯੨੦]

ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਪਿਆਰਾ ਭੈ ਅਗਨਿ ਨ ਸਕੈ ਜਲਾਇਆ॥

ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਕਾਸਟ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਗਨੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭੈ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਪੇ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸਾਹ ਲੈਦੇ ਸਭਿ ਲਵਾਇਆ ॥੩॥

ਆਪੇ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਉਂਦੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਭ ਜੀਵ ਉਸ ਦਾ ਲਵਾਇਆ=ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੁਆਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਵਾ: ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪੇ ਹੀ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਚੇਤਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਜੀਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸਾਹ ਲਵਾਇਆ=ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਆਪੇ ਤਾਣੁ ਦੀਬਾਣੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ॥

ਆਪੇ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਲ ਰੂਪ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਦੀਬਾਣੁ=ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਹੈ ਵਾ: ਆਪੇ ਹੀ ਬਿਬੇਕ ਰੂਪੀ ਤਾਣ=ਬਲ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਰੂਪੀ ਦੀਬਾਣੁ=ਆਸਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਦੀ ਕਾਰੈ=ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਹੈ।

ਜਿਉ ਆਪਿ ਚਲਾਏ ਤਿਉ ਚਲੀਐ ਪਿਆਰੇ ਜਿਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਭਾਇਆ॥

ਜਿਵੇਂ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੁਕਮ ਕਰਕੇ ਚਲਾਉਣਾ ਕਰੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਾ: ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਤੱਤ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਪੌਣ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸੁਆਸ ਰੂਪ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਗਨੀ ਖੁਰਾਕ ਹਜਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਸਭ ਦਾ ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕਉ ਧਰਤੀ ਦੀਨੀ ਏਤੇ ਗੁਣ ਵਿਸਰੇ॥੨॥** [ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੮੭੭]

ਇਹ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਹਨ। ਵਾ:—ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਮੇਰੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ=ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਐਸਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੋ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਚਲਦਾ ਹਾਂ ਵਾ:— ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੋ।

ਆਪੇ ਜੰਤੀ ਜੰਤੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਜਨ ਨਾਨਕ ਵਜਹਿ ਵਜਾਇਆ ॥੪॥੪॥

ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵ ਜੰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜੰਤੀ=ਬਜੰਤ੍ਰੀ ਹੈ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਯਥਾ— **ਬਿਰਖੈ ਹੇਠਿ ਸਭਿ ਜੰਤ ਇਕਠੇ॥ ਇਕਿ ਤਤੇ ਇਕਿ ਬੋਲਨਿ ਮਿਠੇ॥**

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੧੯]

ਵਾ :—ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੰਤੀ=ਬਜੰਤ੍ਰੀ ਹੈ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਰੂਪੀ ਜੰਤ=ਵਾਜਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਰੂਪੀ ਵਾਜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਬੁਲਾਏ ਹੋਏ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਵਾ :—ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਜੇਤਾ ਬੋਲਣੁ ਤੇਤਾ ਗਿਆਨੈ॥**
ਜੇਤਾ ਸੁਨਣਾ ਤੇਤਾ ਨਾਮੁ॥
ਜੇਤਾ ਪੇਖਨੁ ਤੇਤਾ ਧਿਆਨੁ॥ [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੩੬]

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਉਤਮ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸਮੇਤ ਅਤੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ॥

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੫੧ [ਆਦਿ ਅੰਗ ੬੦੭]

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੪ ਪੰਚਪਦਾ ॥ ਅਚਰੁ ਚਰੈ ਤਾ ਸਿਧਿ ਹੋਈ ਸਿਧੀ ਤੇ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਰ ਲਾਗੇ ਤਨ ਭੀਤਰਿ ਤਾ ਭ੍ਰਮੁ ਕਾਟਿਆ ਜਾਈ ॥੧॥ ਮੇਰੇ ਗੋਬਿਦ ਅਪੁਨੇ ਜਨ ਕਉ ਦੇਹਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਪਰਗਾਸਹੁ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਸਰਣਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਸਭੁ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਮਨ ਮੂਰਖ ਚੇਤਿ ਅਜਾਣਾ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ ਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣਾ ॥੨॥ ਜਿਸ ਕੀ ਵਥੁ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਜਿਸ ਨੋ ਦੇਇ ਸੁ ਪਾਏ ॥ ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ ਅਤਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਅਲਖੁ ਲਖਾਏ ॥੩॥ ਜਿਨਿ ਇਹ ਚਾਖੀ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਗੂੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ ॥ ਰਤਨੁ ਲੁਕਾਇਆ ਲੂਕੈ ਨਾਹੀ ਜੇ ਕੋ ਰਖੈ ਲੁਕਾਈ ॥੪॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਤੂ ਸਭਨਾ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਦਾਤਿ ਕਰਹਿ ਸੋ ਪਾਏ ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥੫॥੯॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੪ ਪੰਚਪਦਾ ॥

ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਪੁੰਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਬਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਹਨ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਾਸ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਅਯੁੱਧਿਆ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਭਾਉ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਾਸਾ ਭਾਵ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਨਾਮ ਰਖਾਇਆ ਹੈ। ਰਮੰਤੀ=ਰਮਣ ਵਾਲੇ ਰਾਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨਾ ਫਲੀਭੂਤ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਰਾ ਕਹਤ ਅਘ ਥਕ ਹਰੈ, ਦੂਰ ਦੇਸ ਤਜ ਜਾਇ॥**
ਮਤ ਮੁਕਾਰ ਕੇ ਪਟ ਮਿਲੇ ਬੀਚ ਭਸਮ ਜੋ ਜਾਇ॥

ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ :—**ਬੰਦਉ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਘੁਬਰ ਕੋ ਹੇਤ ਕਿਸਾਨ ਭਾਨ ਹਿਮ ਕਰੋ॥**

ਅਸੀਂ ਬਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਰਾਮ-ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਭਾਨ ਹਿਮਕਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਪਦ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਜੇ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਪਦ ਨੂੰ ਕੰਨਾਂ ਨਾ ਲਗਦਾ ਤਾਂ "ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ" ਪਦ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਜੇ ਭਾਨ ਪਦ ਨੂੰ ਕੰਨਾਂ ਨਾਂ ਲੱਗਦਾ ਤਾਂ "ਭਨ" ਪਦ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਜੇ ਹਿਮਕਰ ਪਦ ਨੂੰ ਰਾ ਤੇ ਮਾ ਪਦ ਨਾ ਲਗਦੇ ਤਾਂ "ਹਿਕ" ਪਦ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਾਮ ਪਦ ਕ੍ਰਿਸਾਨ-ਭਾਨ-ਹਿਮਕਰ ਪਦ ਦਾ ਹੇਤੂ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਰਾਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕ੍ਰਿਸਾਨ=ਜੱਟ **ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮਾ**, ਭਾਨ=ਸੂਰਜ ਹਿਮਕਰ=ਚੰਦਰਮਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਵਾ : ਜੋ ਉਸ ਰਾਮ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸਾਨ=ਅਗਨੀ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਰੂਪ ਅਗਨੀ ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਨ=ਸੂਰਜ ਵਤ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਹਿਮਕਰ=ਚੰਦਰਮਾ ਵਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬਿਰਾਜਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੰਤੋਖ ਰੂਪੀ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਉੱਪਰ ਛੱਤਰ ਤੇ ਚੌਰ ਝੁਲਦਾ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰੂਪੀ ਛਤਰ ਹੈ ਤੇ ਜਸ ਰੂਪ ਚੌਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰੱਤਖ ਭੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਪਰ ਚੌਰ ਤੇ ਛੱਤਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਖਰ ਦੂਖਣ ਆਦਿ ਦੈਂਤ ਮਾਰੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਰਾਵਣ-ਕੁੰਭ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਜੀ ਨੇ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਰਾਵਣ ਤੇ ਅਵਰਨ ਰੂਪੀ ਕੁੰਭ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਰੂਪੀ ਲੰਕਾ ਦਾ ਰਾਜ ਬਿਬੇਕ ਰੂਪ ਭਭੀਖਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਤਾੜਕਾ ਰਾਖਸ਼ਣੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪ ਰਾਖਸ਼ਣੀ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— **੧. ਮੋਹੁ ਮਲਿ ਬਿਵਸਿ ਕੀਅਉ ਕਾਮੁ ਗਹਿ ਕੇਸ ਪਛਾੜ੍ਉ ॥**
ਕ੍ਰੋਧੁ ਖੰਡਿ ਪਰਚੰਡਿ ਲੋਭੁ ਅਪਮਾਨ ਸਿਉ ਝਾੜ੍ਉ ॥
ਜਨਮੁ ਕਾਲੁ ਕਰ ਜੋੜਿ ਹੁਕਮੁ ਜੋ ਹੋਇ ਸੁ ਮੰਨੈ ॥
ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਬੰਧਿਅਉ ਸਿਖ ਤਾਰੇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨੈ ॥
ਸਿਰਿ ਆਤਪਤੁ ਸਚੌ ਤਖਤੁ ਜੋਗ ਭੋਗ ਸੰਜੁਤੁ ਬਲਿ ॥
ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸਚੁ ਸਲ੍ ਭਣਿ ਤੂ ਅਟਲੁ ਰਾਜਿ ਅਭਗੁ ਦਲਿ ॥੧॥
ਤੂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਹੁ ਜੁਗੀ ਆਪਿ ਆਪੇ ਪਰਮੇਸਰੁ ॥ [ਸਵਈਏ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੧੪੦੬]

ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੀ ਸੁਧੀ ਰੂਪੀ ਸਿਧੀ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੀ? ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

ਅਚਰੁ ਚਰੈ ਤਾ ਸਿਧਿ ਹੋਈ ਸਿਧੀ ਤੇ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ਜੋ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅ ਚਰ ਹਨ ਜੋ ਚਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਭਾਵ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਰੈ=ਨਾਸ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਰੂਪ ਸਿਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:

ਯਥਾ— **ਸੋ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਜਿਤੁ ਉਪਜੈ ਨ ਪਾਪੁ ॥** [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੯੮]

ਵਾ:—ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਮਨ ਅਚਰੁ=ਚਲਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਚਲਦਾ ਨਹੀਂ ਜੇਕਰ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉੱਪਰ ਚਰੈ=ਚਲ ਪਏ ਭਾਵ ਵਿਚਰਨ ਲਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਸਿਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:—

ਸਾਖੀ—ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਰੋਤਮ ਨੇ ਤੀਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੋਂ ਪੰਡਿਤ ਆਏ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਡੀ ਪੂਜਾ ਭੇਟਾ ਦਾ ਕੰਮ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਸਾਂਭ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਰਹੋ ਤੇ ਅੱਠ ਘੰਟੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਆ ਕਰੋ ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਮੋਹਰਾਂ, ਖੰਡ ਘਿਉ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਦਿਆ ਕਰਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਸਤਰ ਵੀ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪੰਡਿਤ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ, ਕੁਝ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੇਣੀਆਂ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸਾਰੇ ਪੰਡਿਤ ਮੁਕਰ ਗਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੈ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਯਥਾ— **ਰਾਹੂ ਕੇਤੂ ਦੋ ਬੈਲ ਹਮਾਰੇ ਸਾੜਸਤੀ ਹੈ ਖੇਤੀ ॥**
ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਹਮਾਰੀ ਬੜੀ ਸ਼ਿਕਾਰਨ ਮਾਰ ਲਿਆਵੇ ਛੇਤੀ ॥

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ਤੇ ਜੁਆਬ ਦੇ ਕੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ ਵਾ: ਜਿਸ ਤਰਫ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਿੱਚ, ਸੰਕਲਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਨ ਚਰੈ=ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਪਗਾ ਬਿਨੁ ਹੁਰੀਆ ਮਾਰਤਾ ॥ ਬਦਨੈ ਬਿਨੁ ਖਿਰ ਖਿਰ ਹਾਸਤਾ ॥**
[ਬਸੰਤੁ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੧੯੪]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਜੇਕਰ ਇਹ ਮਨ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਿਚਰਨ ਤੋਂ ਹਟ ਕਰਕੇ ਅਚਰ=ਅਚੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। [ਨੋਟ :—ਮੂਰਛਾ ਰੂਪੀ ਅਚੱਲਤਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣੀ] ਬਿਬੇਕ ਦੀ, ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਸਿਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ :—

ਯਥਾ— **ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਭੋਜਨ ਭਾਉ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਲੀਚੈ ਨਾਉ ॥** [ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੧੫੭]

ਨੋਟ—ਇਹ ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਲਗੇਗਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੀ ਸ਼ੁਧੀ ਰੂਪੀ ਸਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. **ਊਤਮ ਮਤਿ ਮੇਰੈ ਰਿਦੈ ਤੂੰ ਆਉ ॥**
ਧਿਆਵਉ ਗਾਵਉ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦਾ ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮੋਹਿ ਲਾਗੈ ਨਾਉ ॥
[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੭੭]

੨. **ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਬੁਧਿ ਹਰਿ ਲਈ ਮੇਰੀ ਬੁਧਿ ਬਦਲੀ ਸਿਧਿ ਪਾਈ ॥**
[ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੩੩੯]

ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਸ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਬਦਲ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਬੁੱਧੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਲਈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਇਹ ਦਾਤ ਕਦੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? ਉੱਤਰ=ਜਦੋਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਰ ਲਾਗੇ ਤਨ ਭੀਤਰਿ ਤਾ ਭ੍ਰਮੁ ਕਾਟਿਆ ਜਾਈ ॥੧॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਨ=ਮਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸਰ=ਤੀਰ ਲੱਗੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਭ੍ਰਮ ਕਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਤਿਨਿ ਬਿਨੁ ਬਾਣੈ ਧਨਖੁ ਚਢਾਈਐ ਇਹੁ ਜਗੁ ਬੇਧਿਆ ਭਾਈ ॥**
[ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੩੩੩]

ਜਗਤ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਬਿੰਨ੍ਹ ਕਰਕੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਧਨੁੱਖ ਦੇ ਤੀਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਕਮਾਣ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਤੀਰ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਰੂਪੀ ਬਿੰਨ੍ਹ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਬਿੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ

ਯਥਾ— **ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਗੋ ਹਰਿ ਤੀਰ ॥** [ਗੋਂਡ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੮੬੧]

ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ

ਬਿਨੁ ਮਿਲਬੇ ਨਾਹੀ ਸੰਤੋਖਾ ਪੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਨਾਨਕੁ ਜੀਜੈ ॥ [ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੩੨੧]

ਜਦੋਂ ਮਨ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਤੀਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਭਰਮ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਭਰਮ ਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ :—

ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭ ਪਾਨ ਨ ਆਇ ॥

ਭਰਮ ਵੀ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ :—

ਯਥਾ— ੧. **ਭੇਦ ਭਰਮ ਕਰਤਤ ਭਰਮ ਪੁਨ ਸੰਗ ਭਰਮ ਬਿਕਾਰ ॥**
ਬ੍ਰਹਮ ਇਤ੍ਰ ਜਗ ਸਤ ਹੈ ਪਾਂਚਹੁ ਭਰਮ ਸੰਸਾਰ ॥

ਭਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :—

੨. **ਬਿੰਬ ਪ੍ਰਤਬਿੰਬ ਲੋਹਸਫਟਕ ਗੁਣ ਮਾਰ ॥**
ਕਨਕ ਕੁੰਡਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਤ ਦੈ ਪਾਂਚੋ ਭਰਮ ਨਿਵਾਰ ॥ [ਧਰਮ ਸਾਸ਼ਤਰ]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਇਹ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਭਰਮ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ :—

ਯਥਾ— **੧. ਭਰਮੇ ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ॥ ਭਰਮੇ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਬ੍ਰਹਮੇਵਾ॥**
ਭਰਮਿ ਭਰਮਿ ਮਾਨੁਖ ਡਹਕਾਏ॥ ਦੁਤਰ ਮਹਾ ਬਿਖਮ ਏਹ ਮਾਇ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੫੮]

੨. ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਏ ਭਇਓ ਬ੍ਰਹਮਾ ਗਹਿ ਦੰਡ ਕਮੰਡਲ ਭੂਮ ਭ੍ਰਮਾਨਿਉ॥
ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਸਦਾ ਸਿਵਜੂ ਸਭ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਭਇਉ ਹਮ ਜਾਨਿਉ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਭਰਮ ਕਿਵੇਂ ਕਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉੱਤਰ :—ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ :—

ਯਥਾ— **੧. ਭੈ ਭੰਜਨ ਅਘ ਦੂਖ ਨਾਸ ਮਨਹਿ ਅਰਾਧਿ ਹਰੇ॥**
ਸੰਤਸੰਗ ਜਿਹ ਰਿਦ ਬਸਿਓ ਨਾਨਕ ਤੇ ਨ ਭ੍ਰਮੇ॥੧॥ [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੫੮]

੨. ਭਉ ਵਟੀ ਇਤੁ ਤਨਿ ਪਾਈਐ॥ ਸਚੁ ਬੂਝਣੁ ਆਣਿ ਜਲਾਈਐ॥੨॥
ਇਹੁ ਤੇਲੁ ਦੀਵਾ ਇਉ ਜਲੈ॥ ਕਰਿ ਚਾਨਣੁ ਸਾਹਿਬ ਤਉ ਮਿਲੈ॥

[ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੨੫]

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਰਮ ਦਾ ਅੰਧੇਰਾ ਚੁਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਦੀਵਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਗੋਬਿਦ ਅਪੁਨੇ ਜਨ ਕਉ ਦੇਹਿ ਵਡਿਆਈ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋ=ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਬਿਦ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ, ਗੋ=ਬੇਦਾਂ ਕਰਕੇ ਬਿਦ=ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਜਨ=ਦਾਸਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਬਖ਼ਸ਼ੋ ਜੀ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸ਼ਿਵਜੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ ਨੇ ਪਦਵੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਸੁਣਿਐ ਈਸਰੁ ਬਰਮਾ ਇੰਦੁ॥** [ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਗ ੨]

ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਪਰਗਾਸਹੁ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਸਰਣਾਈ॥ ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ! ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੋ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਕਿ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ ਰਹੀਏ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ ਭੰਬਲ ਭੂਸੇ ਨਾ ਖਾਈਏ। ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕਹੇ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨੂੰ ਰੱਖ।

ਯਥਾ— **ਮਨ ਰੇ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨਿ ਬਿਚਾਰੋ॥** [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੬੩੨]

ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਜਗਿਆਸੂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਹ ਮਨ ਤਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨੱਸਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੀ ਯਤਨ ਕਰਾਂ, ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਕਰੌਣਾ ਕਰੋ।

ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਸਭੁ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਮਨ ਮੂਰਖ ਚੇਤਿ ਅਜਾਣਾ॥

ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਆਉਣ ਜਾਣ ਭਾਵ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹੇ ਮੂਰਖ ਤੇ ਪਰਮਾਰਥ ਵਲੋਂ ਅਜਾਣਾ=ਅਣਜਾਣ-ਅਗਿਆਤ-ਬੇਸਮਝ ਮਨ ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਚੇਤਿ=ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਕਰ ਭਾਵ ਇਹ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਦ੍ਰਿਸਟਿਮਾਨ ਹੈ ਸਗਲ ਮਿਥੇਨਾ॥** [ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੮੩]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਸਚ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਜੇ ਮਨ ਫਿਰ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਨ ਮੁੜੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਕਰੇ :—

ਹਰਿ ਜੀਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ ਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣਾ ॥੨॥

ਹੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਲਣਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਹੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਏਗਾ ਵਾ : ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਣਾ ਕਰੇਗਾ :

ਯਥਾ— ੧. **ਮਿਲਿਐ ਮਿਲਿਆ ਨਾ ਮਿਲੈ ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ ਜੇ ਹੋਇ ॥**
ਅੰਤਰ ਆਤਮੈ ਜੋ ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ ਕਹੀਐ ਸੋਇ ॥ [ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਕੀ ਮਹਲਾ ੨, ਅੰਗ ੭੯੧]

੨. **ਕਬੀਰ ਗੁਰੁ ਲਾਗਾ ਤਬ ਜਾਨੀਐ ਮਿਟੈ ਮੋਹੁ ਤਨ ਤਾਪ ॥**
ਹਰਖ ਸੋਗ ਦਾਝੈ ਨਹੀ ਤਬ ਹਰਿ ਆਪਹਿ ਆਪਿ ॥ [ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ, ਅੰਗ ੧੩੭੪]

ਜਿਸ ਕੀ ਵਥੁ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਜਿਸ ਨੋ ਦੇਇ ਸੁ ਪਾਏ ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਇਹ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ਹੈ ਉਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਸੋ ਜਾਨੈ ਜਿਨਿ ਚਾਖਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਾ ॥**
ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈਐ ਕਿਆ ਕਹਿ ਮੁਖਿ ਬੋਲਾ ॥ [ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੦੮]

ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ ਅਤਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਅਲਖੁ ਲਖਾਏ ॥੩॥

ਉਹ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਤੇ ਅਤਿ=ਅਤਿਸੈ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪੰਛੀ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਰੂਪੀ ਪੰਛੀ ਬਿਧ ਨਿਖੇਧ ਰੂਪੀ ਖੰਭਾਂ ਨਾਲ ਉਡਾਰੀ ਲਾ ਕੇ ਚਿਦਾ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਚਾਹੇ ਉਡਾਰੀਆਂ ਸਵਰਗ ਤੱਕ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦੇ ਅਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਅਲੱਖ ਹੈ ਪਰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਲਖਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨਿ ਇਹ ਚਾਖੀ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਗੂੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ ॥

ਜਿਸਨੇ ਆਤਮਾ ਅਨੰਦ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਚਾਖੀ=ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਉਹ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੂੰਗਾ ਮਠਿਆਈ ਖਾ ਕੇ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. **ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਗੂੰਗੈ ਗੁੜੁ ਖਾਇਆ ਪੂਛੇ ਤੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ॥**
[ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੩੩੪]

੨. **ਕਥਨ ਕਹਣ ਕਉ ਸੋਝੀ ਨਾਹੀ ਜੋ ਪੇਖੈ ਤਿਸੁ ਬਣਿ ਆਵੈ ॥**
[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੮੩]

੩. **ਕੁਆਰ ਕੰਨਿਆ ਜੈਸੇ ਸੰਗਿ ਸਹੇਰੀ ਪ੍ਰਿਆ ਬਚਨ ਉਪਹਾਸ ਕਹੋ ॥**
ਜਉ ਸੁਰਿਜਨੁ ਗ੍ਰਿਹ ਭੀਤਰਿਆਇਓ ਤਬ ਮੁਖੁ ਕਾਜਿ ਲਜੋ ॥
[ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੨੦੩]

ਜਿਵੇਂ ਨਵੇਂ ਵਿਆਹ ਵਾਲੀ ਸਹੇਲੀ ਨੂੰ ਕੁਆਰੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਹਾਸੇ ਦੇ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪੁਛਦੀਆਂ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਤੀ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਪਤੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਦੱਸ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਦਸਦੀ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਢੱਕ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਆਤਮਾ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇ :—

ਰਤਨੁ ਲੁਕਾਇਆ ਲੂਕੈ ਨਾਹੀ ਜੇ ਕੋ ਰਖੈ ਲੁਕਾਈ ॥੪॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਰਤਨ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਲੁਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਲੁਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਤਾਂ ਵੀ ਲੁਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਾ ਅਨੰਦ ਰੂਪੀ ਰਤਨ ਜੋ ਲੁਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਲੁਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਾਣੀਏਂ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨਾ ਭੀ ਗੁੜ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਰਖਣ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਕੀੜੇ ਗੁੜ ਨੂੰ ਜਾ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਰੂਪ ਬਾਣੀਏਂ ਭਾਵੇ ਆਤਮਾ ਅਨੰਦ ਰੂਪੀ ਗੁੜ ਨੂੰ ਕਿਤਨਾ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰਖਣ ਫੇਰ ਵੀ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਕੀੜੇ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਕੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਉੱਤਰ=ਨਹੀਂ! ਉਹ ਤਾਂ ਐਸਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ :—

ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਤੂ ਸਭਨਾ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰਾ ਹੀ ਹੈ ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਤੇ ਅੰਤਰ=ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੂੰ ਸਭਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ ਹਨ, ਫਿਰ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਨੰਦ ਦੀ ਦਾਤ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਜਿਸ ਨੋ ਦਾਤਿ ਕਰਹਿ ਸੋ ਪਾਏ ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥੫॥੯॥

ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਇਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ! ਜਿਸਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ, ਨਾਮ ਗਿਆਨ ਵਾ ਬ੍ਰਹਮਾ-ਨੰਦ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅੰਦਰ ਬਿਆਪਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. **ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥** [ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੩]

੨. **ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥**
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥
[ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੪੬]

ਜਿਵੇਂ ਖੰਡ ਦੇ ਖਿਡੌਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਾ੍ਨਾ੍=ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖੰਡ ਰੂਪ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਦੇਖ ਖਿਲੌਣਾ ਖਾਂਡ ਕੇ ਅਨੰਦ ਭਇਓ ਮਨ ਮਾਹਿ
ਚਾਹਿ ਕਰੀ ਜਬ ਬਸਤ ਕੀ ਤਬ ਸਬ ਲੈ ਹ੍ਵੈ ਜਾਹਿ [ਵਿਚਾਰ ਮਾਲਾ ਅਧਿ: ੫]

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ॥

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com